

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 223 (10820) | 1978 чылдың сентябрь 24, воскресенье | 1925 чылда үлдөздөттүнгөс | Өрткө 2 жол.

«САЛЮТ-6» — «СОЮЗ-31»:

шинчилелдер

УЖУДУШКУН БАШКАРАР ТӨП. (СЭТА). Орбитаның «Салют-6» болгаш «Союз» эртем-шинчилел комплексииниң иштинге Владимир Коваленко база Александр Иваненков оларның ажылының он дүрткү неделазы доостун турар.

Бойдус курдавырларын болгаш догандыр турар бойдусту өөренип көөр соруга-биле чурукка тырттырарын орбита комплексииниң Арал далай, Орталык Азия республикаларының чамдык районнарының, Кавказдың кыргыны ужузун чорда чоруткан. Чурук тырттырарының соонда «Салют-6»-ны гравитацияның догтаамал байдалына иштерде. Оң үезинде шимчөөшүн чыгышышынылар эне эвезин болур болгаш аймак «Кристалл» агрегата көмөг металловеденииниң таламы-биле азычегит шешелдени күөсөдөр.

ЧҮРЕКТИҢ ХАНЫЗЫНДАН АКЫ-ДУҢМАНЫҢ БАЙДАЛЫНГА

БАКУ. Ленин ордени Баку хоорайга тымыскавыга хол-баштыр Азербайджаның Компартиясының Баку хоорайы башы улус депутаттарының хоорай Советиниң куусому сентябрь 22-де хүдүн азымышын ылган.

Хүдүн азымышка эштер Л. И. Брежнев, Г. А. Аликбаев, К. У. Черненко, Азербайджаның Компартиясының ТП-ының бюро кежигүнери болгаш кежигүнериниң кандидаттары, Баку хоорайың удуртукчулары, бугуртле мураакчылары, эртемденер, культура аймакчылары, хай-агыт төлөөлекчилери барган.

Чыгалгыларга Г. А. Аликбаев байыр чедирип, түве чуталаан.

Бо хүнере Азербайджаның аймактык чоннары эажок уагү өөрүшүдүгү болуп, үдүт байырлаан дөмөттөгү турар деген, өз чуталаан. Бистид республиканың найысылдыгына, Баку хоорайга, революция, күш-ажыгыт болгаш интернационалды байлак чыгыштарын хоорайыга Ленин ордени тымыска, Бистид хоорайыга Төрүн чурттуң бедит шаңналы бистеге, бүгү совет кыскалары неезде эртем СЭКП ТК-ның Чыгыш секретари, ССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы эш Леонид Ильич Брежневтиң көз тымысканы бистид байырлаанышта ома уагү-дуалам, ома уткалыг болдурган.

Азербайджаның Компартиясының ТП-ында ужура-жымышын үезинде, байырамы хуралга чуталаан Л. И. Брежнев Азербайджаның аймактык чоннарының, колхозчуларының, китепханаының эрес-шудуру аймак-кыягыте, республиканың партия организациясының аймак-чорудуламыга бедит үөлөөшүнүн берип, бистид аймактык чөвүлелерин илердеп, бар курдавырларын айтты, аймакты улам илай экижидериниң аргаларын тодораткан деп, Г. А. Аликбаев чуталаан. Ол бүгүгү бистер чер-чөпкү партия, совет орг-ганизацияны амырдыгында болгаш практикагы аймакты СЭКП ТК-ның Политбюроунуң тодорай партиянык чыгыштарын илеретип кылдыр, азербайджан улуска, республиканың партия организациясына, СЭКП ТК-ның Совет чөвүлелиниң үргүдүгү сазым болгаш кыскалары сазы-тараның илеретип кылдыр көрүп турар бис.

Ол дуэни, өз сазым салымышын дооу адыгыларын, аймактык чөвүлелерин дүрөп чыгалдыр болгаш партияның XXV съездинин, СЭКП ТК-ның Президиумуның шпантирлерин чөвүлелиниң күөсөдөр чоруту хандыгырын бугуредип тур бис.

Совет кыялыр сайымышканын, ас-кеңиштир амырдык-биле чурттан турар. Олар бистид сайырагыт социализмниң иштеринде улам-ла кежик-тодду, өөрүшүдүгү негиз улаан тодорган көрүп турарлар. Табын дугайында, төмөндөрдүгү дайынын болдурбас дугайында айттыр иш-чараны кыяк бурзулугу сазым-сеткини хайымыштыр, бүгү кыялырны сазым чөвүлелини бою берген.

Маадыр уагү, аймак-иштин уагү-совет уагү дөш, бистид социализмни Төрүн чуртуугу, Совет аймактын өндүр уагү Коммунист партияны, СЭКП Төң Комитетин, ТК-ның Политбюроу, Совет чөвүлели, Л. И. Брежнев дөш эш Аликбаев кудайга дөдүрөп санадалан.

Л. И. Брежнев харым сөз чуталаан.

Баку хоорайы тымыска бедит шаңнал-биле холбаштыр азербайджан эштерге өз база дагын илай байыр чедирген. Ол дөшкө бакучуларга болгаш бугү республикага-даа айдар, кезир үге хамарыштыр моральдыг уагү хүдүлөгө-даа дөш деп өз чуталаан.

Төрүн чурттуг болгаш Ленинниң партиянык бугурелени Азербайджаның төлөткү болурунга эш Брежнев бугурелени илердеди.

Партияның ТК-ының болгаш чөвүлели адимте, база ома адымга мааңа чуталаан чыгай сөстөр дөш чүрөштөгү ханызындан өөрүп четтирдик деп, Л. И. Брежнев үргүдүгү-дөш. Сазым-сеткини ханызындан хүдүткөн хүдүн алганы дөш Бакунуң коммунисттерге болгаш бугү аймакты чоннарыга өөрүп четтирдик.

Дүүн Баку бугурдугуларыны барымышын сазым-сеткинде утулдурус чуту болду.

Амырдык кондиционерлериниң дайымагыт эки организацияны, илай шаңнамы бою берген заводунга Азербайджаның хай адырларын индустриянык бөжүгү, харым-даа чамдык чөргө-биле дөшкөгү хууш бурдуру.

Совет Азербайджан-чурттуң нефть-газдын болгаш нефть сайырады амырдыг үлөтүрүгүдү кыялы, бистид нефтьте кадрларды дөшкөгү чөвүлелер турарын чурттуң өддөт-энергетика хандыгырагына Азербайджан бөгү-даа уагү салымышын илеретип турары нефть сайырады амырдык иштер чөвүлели мааңа чутуугу мааңа салымышын илеретип турар. Республиканың аймактык чоннарың күөштинилерине-биле өз үдүт-хуу улам үдүт болуп деп илерет каам.

Силерни кыялырларга дайымагыт-даа, эштер! Кайналаган хооуурунда, азыч чүрөштөгү эрес-шудин аныктыр-даа, Илай кыялыр-биле Азербайджан бугурдугу партия организациясының үдүртүлганы-биле коммунисттер тургуушунуң илай-чөк үчүстөрүниң бөдүдүгү чөвүлелиниң сөзөсөк-чөк уагүлгартып дөшкөгү бугурелде бер мен.

База бир чыгыс чүдү, эштер. Бакунуң аймактык амырдык дайымагыт интернационалдык чыгыштарын неезде иштин болдуру Бистид партиянык мерген угажыны Ленинниң национал интернационал-ыраакы көрүгүчү болгаш интернационалдык бунгай болгаш аймак-чөвүлелериниң амырдыгырагыт иштеринде болгаш бугурдугу сайырадыны болгаш угажы-болгашың байланыштыр бугү чөвүлели-биле илай бөзү база ома-биле кыяк совет улустун чыгыс анык байланышын өндүрүгүчү бугурдугу чорудулулуна дөшкөгү орукту амырдык бистид орууус кылды. Бургунга — коммунисттерниң тымыскагыт өз орунган чыгышын чөвүлели баар бис.

Түнекеде Л. И. Брежнев Совет Азербайджанын болгаш оң найысылды Бакунуң чөвүлелиниң болгаш чөвүлелини дөш, азербайджан коммунисттер дайымын отряд болгаш оң Төң Комитетин дөш, үдүт, күчүдү Совет Эвилели болгаш бистид алдырдык Ленинниң партиянык дөш дагыш көдүрөп санадалан.

Л. И. Брежневтиң болгаш Г. А. Аликбаев чыгыштарын үргүдүгүдөш адим чөвүлелиниң-биле улуска, хүдүн азымышын чүрөктөгү ханызын болгаш амырдык найы-редди байдалыга эртен.

Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ БАКУДАН ЧОРОПКАНЫ

БАКУ. (СЭТА-ның тускай мөкк.) СЭКП ТК-ның Чыгыш секретари, ССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев сентябрь 23-те Бакундан Москва хоорайына, Азербайджаның найысылдыгына Ленин ордени тымыскагыт туска-лактан байырлаага ол кер-жип чорган.

Л. И. Брежнев-биле кыды амырдык интернационалдык кежигүнери кандидат, СЭКП ТК-ның секретари К. У. Черненко, СЭКП ТК-ның кежигүнери кандидат, СЭКП ТК-ның Чыгыш секретаринык дуалакчызы А. М. Александров, СЭКП-ның Төп — ресияны комиссиясының кежигүнери, СЭКП ТК-ның кыды эртелекшииниң бирги ораакчызы В. М. Фадин, СЭКП ТК-ның Херестер эртелекшииниң ораакчызы М. Е. Могиленко олар база чорунган.

Леонид Ильичтиң чөвүлели бою оруугу хоорайыны кудумчуларыга болгаш шөлдөргө ома-ома мук бакучулар аңа чык-лактай орукту күдүрөп.

Л. И. Брежневтиң СЭКП ТК-ның Политбюроу кежигүнери кандидат, Азербайджаның Компартиясының ТК-ның бирги секретари Г. А. Аликбаев, Азербайджан ССР-ниң Дээди

ССРЭ КОНСТИТУЦИЯЗЫНЫҢ БИР ЧЫЛ ОЮНГА — ШАЛЫПЧЫ КҮШ-АЖЫЛ

СЭКП обкомунуң бюрозунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде, облпрофчөвүлелде болгаш ВЛКСМ обкомунда

ЧАРЫШТЫҢ ТИИЛЕКЧИЛЕРИ

СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкомунуң 1978 чылдың сентябрының ийги от хонунда мал чөмү белектер талазы-биле районнарың социализм чарыжың түнелдерин чугаалажып көргөш, мал чөмү белектер темп эртен он хонукта чыгаанын демгелдеди. Сентябрь 21-ге чедир ийги-тиң-биле сипени 110,9 муң тонна белектер азы планны 67,4 хуу күөсеткен. Он хонукта өздө: сипен—7,4 хуу, сенаж — 7 хуу, витаминиң сипен даганы — 3,6 хуу болган. 149 муң тонна сипесту салган, лаяны 30 хуу күөсеткен. Белектер мал чөмү белектерге едизишканың иш-чарыга 75,7 муң тонна азы 52,2 хуу бооп турар.

Ийги он хонукта мал чөмү белектер талазы-биле дөре көргүзүлгө Тожу, Барың-Хемчик район чөмү алган. Мөңгү-Тайга район сипен белектери республикада он баштай 101,3 хуу күөсеткен, он хонукта 7,7 хуу өздүдөн чөмү алган.

Каа-Хем, Би-Хем, Улуг-Хем районнар турмуку хөвөр шүшпөч ажылдак, планы 40,2—42,5 хуу күөсеткелден. Он хонукта өздө ол районнарга чүгө 2,8—3,6 хуу болган.

Танды, Каа-Хем районнарың сөхкөтөрүнүн шөлдөрине саванын болуп алыр узамдыгыл турар. Мал чөмү иш-чарыга өөрүп ажыл салаанышкан.

СЭКП обкомунуң бюрозунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдин, ВЛКСМ обкомунуң дог-токтаны болган:

1978 чылдың сентябрының ийги от хонунда мал чөмү белектер талазы-биле социализм чарыжын тиилекчилери болган:

— төп зонадан — Тожу район (СЭКП райкомунун секретари С. К. Орус-оол, райкууском дагасы Д. О. Дарган, ВЛКСМ райкомунун секретари И. В. Тулан);

— барың зонадан — Барың-Хемчик район (СЭКП райкомунун секретари Ш. П. Куулар, райкууском дагасы С. Т. Амыронт, ВЛКСМ райкомунун секретари Д. О. Саая);

— муруну зонадан — Мөңгү-Тайга район (СЭКП райкомунун секретари О. Н.-С. Шагар-оол, райкууском дагасы Д. С. Хоруу, ВЛКСМ райкомунун секретари С. В. Догак);

Тожу, Барың-Хемчик, Мөңгү-Тайга районнарга СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдин, ВЛКСМ обкомунуң шилчир Кызыл тукта-рын болгаш район буртуугу 200—200 рубльдин шаңналы тымыскагыт шилчирдеди.

Мал чөмү белектериниң темпизин күөштердирине, оң курдавырларын дилет тымыскагыт организациы, полит-мессалыг амырдык күөштердирин, бо амырдык иш-чараны болгаш техниканы немей мобилизациы, социализм чарышты улам калыптартып, белектер курдавырларын камтааларың, оларны кынат, фермаларга өөрүтүрүчө кичөөнгейи улаандырың СЭКП райкомнарыга, райкуускомнарга, ВЛКСМ райкомнарыга, кедө ажыл-агый амырдыкчуларының профсоюз комитетнарыга, кедө Советтерге, партия, комсомол эе организациыларыга, сөхкөтөрүнүн амырдык комитеттерине болгаш директорларыга СЭКП обкомунуң бюрозу, республиканың Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел, ВЛКСМ обкомуну дагасын.

ХЕМЧИЛЕР КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЭЭЛЧЕГДЕ

Енисейниң Ленин ордени пароходствонун Кызыл район эртелекшииниң сезонуң чөвүлелиниң үдүтүгү турар. Бо чыгыш олар кежигүнериниң даа уагү планын дагалаан алган турган: 1978 чылдың чүгө сөз айтарыла эртелекшииниң кургак чүгө, нефть аймак өөрүтүрүчү судноларыны болгаш пассажир теплоходтарының экижидерге 85000 тонна мааңа салдык чөвүлел, 2900 тонна кургак чүгө, 2025 тонна кыяк-лаар материалды, 4600 пассажирни чедирер ажурлуге турган.

Шынарның болгаш амырдык чорукту беш чы-мын найыспалыгына эки белектер түнелдене Ус-кылар бо чыгыш экижидериниң кандидат-ла шаңнамы чөккө эгелден. Чыгыш-чарык-биле керээлери өй-шаала чарын, өөрүтүрүчү чөвүлелин тода-

ган. Эртен сөз айларды ийги-тиң-биле 89% тонна уагү амырдык чыгыш чөвүлел турган, оң барың ийи муң тоннамы хөпкү чедирин, планын 103,2 хуу күөсетти-рин. Ол иштин 17015 пасса-жирни чедирген. Ол дөре-гиланың 102,2 хуу күөсетти-гени оа-дур.

Чүгү болгаш пассажир-даа теплоходтарының экижидер-гени арзымга социализм чарышты дөшкөгү организаци-лаан. Оң түнелдерини өй-шаала үндүрүп, мураакчы-ларын илердеп, шаңнал-маңтай көргөш. Ол бүгү амырдык түнелдеринге эки салдарык болгаш чыгаа чөк.

Пароходствонун Кызыл районололунуң колдонуучу чыл планын ССР-ниң чөвүлели азыр кылдыр күөсет-кениш парорттар дөш бо хүнерде күөштинилер амырдык амырдык чыгышын республика-ның амырдык чыгышынга мал чөмү белектер, өөрүтүрүчө иш-чарыга турар. Хемчилер чөмү апарга-даа, хемчилер боттарың күш-ажылың чыгышын үргүдүгүчү болган.

Пароходствонун Кызыл районололунуң колдонуучу чыл планын ССР-ниң чөвүлели азыр кылдыр күөсет-кениш парорттар дөш бо хүнерде күөштинилер амырдык амырдык чыгышын республика-ның амырдык чыгышынга мал чөмү белектер, өөрүтүрүчө иш-чарыга турар. Хемчилер чөмү апарга-даа, хемчилер боттарың күш-ажылың чыгышын үргүдүгүчү болган.

Бо чыгыш бистид эртелекшииниң чөвүлели күчүзү ула-гандың, неместен—деп, даг-

«Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң сөвүгүдө талазы-биле Дүрүмү» 53 болгаш 55 чүдүдериң бугура округтун сөвүгүдө комиссиясы 1978 чылдың сентябрь 21-де Берт-Дагың № 102 сөвүгүдө округундан Тыва АССР-ниң Дээди Советинге депутат-тын кандидаттыга Тес-Хем районун «Тес-Хем» сөвүгүдө амырдык чыгышын, кедө ажыл-агый специалистеринде бол-

СЭКП Тыва обкомунуң Политбюроу чарыжың болгаш белектер талазы-биле Дүрүмү» 53 болгаш 55 чүдүдериң бугура округтун сөвүгүдө комиссиясы 1978 чылдың сентябрь 21-де Берт-Дагың № 102 сөвүгүдө округундан Тыва АССР-ниң Дээди Советинге депутат-тын кандидаттыга Тес-Хем районун «Тес-Хем» сөвүгүдө амырдык чыгышын, кедө ажыл-агый специалистеринде бол-

Улуг-Ажыкта

Каа-Хем районун «Бүр» сөвүгүдө 627 тонна тараны уренип кыялыр-биле шанды өкөн ургал.

Сөвүгүдө шөлдөрине ан-даа 700 амырдык таран бар. Ону анык амырдык таран шандырап. Ийги-тиң-биле тараны 6 жакты-биле тазыла-лай кестирген, ол кургай бөргө 8 комбайн бистирип турар. Ажаан азымышын сентябрь 25-ке чедир доозар дөш социализм чарык механизаторлар ортуузда каа-Хем район чарыштын түнелден беш хонуктан үндүрүп, мураакчыларын шаңнал, маңтай турар.

Бастырылган амырдык турар комбайнерден Адыга Талтап хүнде 8,3 тонна таран бастырап турган, херек кы-рында он ийи катан ажырып турар. Ол сөвүгү беш хонукта 120 тонна тараны бастырап, норманы 243 хуу күөсеткен. Оң адымда бастырылган Су-лак Шинт-оол беш хонукта омаадамын 215 хуу күөсет-кен. Тараны кестирелде комбайнерлерден Василья Ив-ани хүнде 16 гектарын та-рааны кестирип, норманы 180 хуу күөсетип турар. Ол ажаан азымышын эгелдеп бөз кестирелде үн сөзөк норманы амырдык Алесей Петухов база он адым кы-байн, норманы 176 хуу бот-тадырар турар.

Шөлдөрдөн тараны ажаан амырдык чөвүлелер, ийи-да бүгү-ле амырдык ком-плексти чорудуп турар. Та-рааны саванын үш пресе-биле үдүр-ла тырып бооду-лаан, өөрүтүрүчү турар.

А саванын ажаан амырдык чыгышын доолаан адыр-гил эгелдеп. Адык адырларын 4 ДТ-75 трактор амырдык ту-рар. Бо күзүн бүдүн чарык муң гектар амырдык адырлар ужуруду. Ийги-тиң-биле бо амырдык темпиз күдү. 700 дөргө күчүдү дөрт К-700 тракторлар адырларга ак-да кырызын. Ийги-тиң уренип, сөвүлелде, а өрткөн ийги-тиң башкарап ийги чөк.

Шанда урууланган тараны уренип кыялырды белектер, дөраан аштан арылган турар. Адык-агыга бо чыгыш 900 тонна уренип херек. Оң бү-рүдү-биле уруу белектер амырдык арызы бар. Ам бек-ки 250 тонна кызыл-тас уренип аштан арылаан, сөвүлелде 30 тонна чедир уренип арылган уруу турар.

К. АРАКЧАА, «Шыны» тускай көрр. Каа-Хем район.

«Бүр» сөвүгүдө № 1 ко-му-трактор бригаданың бри-гадир Андрей Степанович Куравак-биле ажаан чугаала-жы бердасе. Ол бистид айты-рымыска мыңчаар харымла-ды.

— Онгу беш чылдың үшкү шандык чыгында таран культууларың 4600 гектарга чыгышын бис. Чыгыш дү-жүтү өсүрүп амырдык дөш, ме-ханизаторлар уагү күөштинил-кенин үндүргөн. Ийги-тиң-биле агаар-бойдустуң байдалың кон-чүт таарыма чөк болган. Оң узамдыктын шөлдөрүн хөй нурууздан ажаан адыр хы-ре таран үнелди. Ийги-тиң бо-ла-даа үлген таран буртуу чыгыш борбакты бени терге-байып ажаан амырдык-биле бүгү хемчилерин аң тур бис.

— Дүжүт терге кыял хыре болуп турарың—деп, оон улаштыр айтырдыкмыс.

— Бо кыяк чыгыш банды-биле амырдык дүжүт ий-ди-ла багыт өвөс. Ажаан ады-гын 1200 амырдык гектар ар-дын гектар буртуулу-не ор-тума-биле 6 нөштерини аң тур бис.

Ол иштин-ла багай өвөс дүжүт-тур. Ону чидире чөк ажаан амырдык механизаторларын кызыл турары бис-дирген. Бо хүнерде чедир 1300 гектар өренип кестирген.

Т. МОНГУШ, ЧУРКУТКАДА: «Апарга-20»-ниң мураакчы амырдык-матрос-моторист Тотминин, бирги штурман Ю. Москаль-ко, наставник П. Павлов; «Заря-теплоходтун капитаны Г. Мо-лодих биле дагдымакчы-настав-ник М. Аман-оол олар судно доктаган соонда.

В. КУДРИВЦЕВИҢ ФОТО-ЛАРЫ.

Тес-Хем района Берт-Дагың № 102 сөвүгүдө округундан Тыва АССР-ниң Дээди Советинге сөвүгүдө талазы-биле округтун сөвүгүдө комиссиясының

Д Ы Н Н А Д Ы
«Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң сөвүгүдө талазы-биле Дүрүмү» 53 болгаш 55 чүдүдериң бугура округтун сөвүгүдө комиссиясы 1978 чылдың сентябрь 21-де Берт-Дагың № 102 сөвүгүдө округундан Тыва АССР-ниң Дээди Советинге депутат-тын кандидаттыга Тес-Хем районун «Тес-Хем» сөвүгүдө амырдык чыгышын, кедө ажыл-агый специалистеринде бол-

агай алаан-хазычларының ийги хура-лындан депшиктен 1943 чылда төрттүгүн, СЭКП кежигүчү, «Тес-Хем» сөвүгүдө кол ижесери Мааяр-оол Сайы-Белек-ович Аралчорун бүртүскен.

Берт-Дагың № 102 сөвүгүдө округундан Тыва АССР-ниң Дээди Советинге сөвүгүдө талазы-биле округтун сөвүгүдө комиссиясы.

СЭКП Тыва обкомунуң Политбюроу чарыжың болгаш белектер талазы-биле Дүрүмү» 53 болгаш 55 чүдүдериң бугура округтун сөвүгүдө комиссиясы 1978 чылдың сентябрь 21-де Берт-Дагың № 102 сөвүгүдө округундан Тыва АССР-ниң Дээди Советинге депутат-тын кандидаттыга Тес-Хем районун «Тес-Хем» сөвүгүдө амырдык чыгышын, кедө ажыл-агый специалистеринде бол-

агай алаан-хазычларының ийги хура-лындан депшиктен 1943 чылда төрттүгүн, СЭКП кежигүчү, «Тес-Хем» сөвүгүдө кол ижесери Мааяр-оол Сайы-Белек-ович Аралчорун бүртүскен.

Берия көрр.

ЧЕЧЕН ЧОГААЛ, УРАН ЧУУ

Ю. КЮЗГЕГЕТ

ОРУК ЧУРУМАЛЫ

Утундурган тапшырманы шырай деп сыйгалары... Тен-туу көстүр баглар бүгүчө улуу өскөн, бедни ор бис.

Или гондур чапстава-дал, таймы өттөр ошон суксан, Иже шажок калайжылкан, саргарынан артын турар.

Кирмегест, мыйраи чачыс кара эгер бээрелген, Кымбат чор. Чалмыканын жашына шалы калкан.

Кандай шалдар аржаан сууну пектур пактоош амыраар босор.

Кара дурува тула-шыкка кокуй-токтон ирлажыр боор, Чалыр дооста шак бэ ерттен деламжери кара тура.

Буянный шокар-торга

КУСКУ ТАЙГА

Кырык азы бет келген Кызыл чактыг угбай

Адым шонар хевин кеткен Ан-көк тайга кууш чараш, Башкы харыс аржымаданган

Бедж сүүрже үнүсээр мен, Майнап эрткен чалым шамче

Беджтеги тараксар мен, Кадыр хаваа сымгаланган Хадыр бодалап күдөр эр

Будут, туман бөрүгү кеткен Буурут тайга кууш турат, Эткен сымлап уулу диялган

Эзмиперге киркисээр мен, Эртегиния дүраамындап Эртен астер кежисээр мен.

Аштыг-чемилг адым тазан — Ажы-толче сувуш алган — Худумураан не ишлаш.

Куску тайга таанда чараш, Караа тогнас чазыи долдан Хаяны-даа дуглаптар мен.

Өнтергей бай тайгалына Өгбем дамчаан ышаам күптүт.

А. АРАЧОР.

БЫЗАА ДОСКАН

Шарык кырын хүд, суу ийн Шартек кылдыр сырааны деп,

Сиген, чечек дазыннын Чырбей деп «чүң»-биле Артын кааны холбон шыкта.

Анык кыс кызыл-даван, Ковей бызаа сүрүн алган, Хөтүү сүргей басып ошур.

Шапшахтаан көзөк бызаа, Салдыктарга демти муздап Калдыры деп ийай болду.

Канчал турар пымчылган, Караламыц анысн шедим, Доскуп бердим. Көрүшү тур бис.

Донак беши утундуруду, Догтукмыкан, эпчонсуду, Чангаш бут каймымында.

Сары-нымыс төкөстөр оон Чаштап от дег сагалпаар бол,

Сагыжымны чардыктырбаан, Төрөн сиегн шалымындап Дөрлөг шыкаш көстүн турар.

Чодаларже карап уштан, Чоорум ол ийик, кайган турдум.

Вл. СЕРЕН.ООЛ.

РАССКАЗ

— Опу-да мээң сумелен шыдаас чүвем-дир—деп, шокар-торга сыйталган.—Оозун боттарынар болтаан көрүпөр.

Оон тар аастыг кылгырта, бо-дун сымкаан баар болган, шычаар кылган мен. Улуг ды-кыс ундарыларга, укуж бар-болган.

База катан келгеш, бакылан көрмөн.

Торгазы кургат сыраан то-руландыккан, чымыштыг аяны уламчылан, укуж чорунан.

Бичи баасарылар кымы-раа-сээктер, курттар тудуп кыр дөш, аев иштине де-мыран суг уунуга барганнар.

Баасарыларга бирөөн кымырадыр аржаан кылган кара дамчар сугту ийик болура, оон чанында ол дой-доуракты эскери каап-тыр.

Ол эрткен чалым уя кылып турганым саптан келген. Я-ныц таалаан ол дой-доурактан койчуг тилгит төгөрктөп турган кылым алган болду.

Оон-ла демги баасары өлгөн, эжиге мыйраан.

— Амыла амырадымы! Бо дой-доурактан-биле конгулуве анысн тарактар порлан алдым.

— Ой, шылан-ла индиге-дыр! Тымыштыгы аде, Эртен чалым уеыста дой-доурактан-биле эвезген алдым бес шок. Хей-ле терге мушаран турган-дир бис.

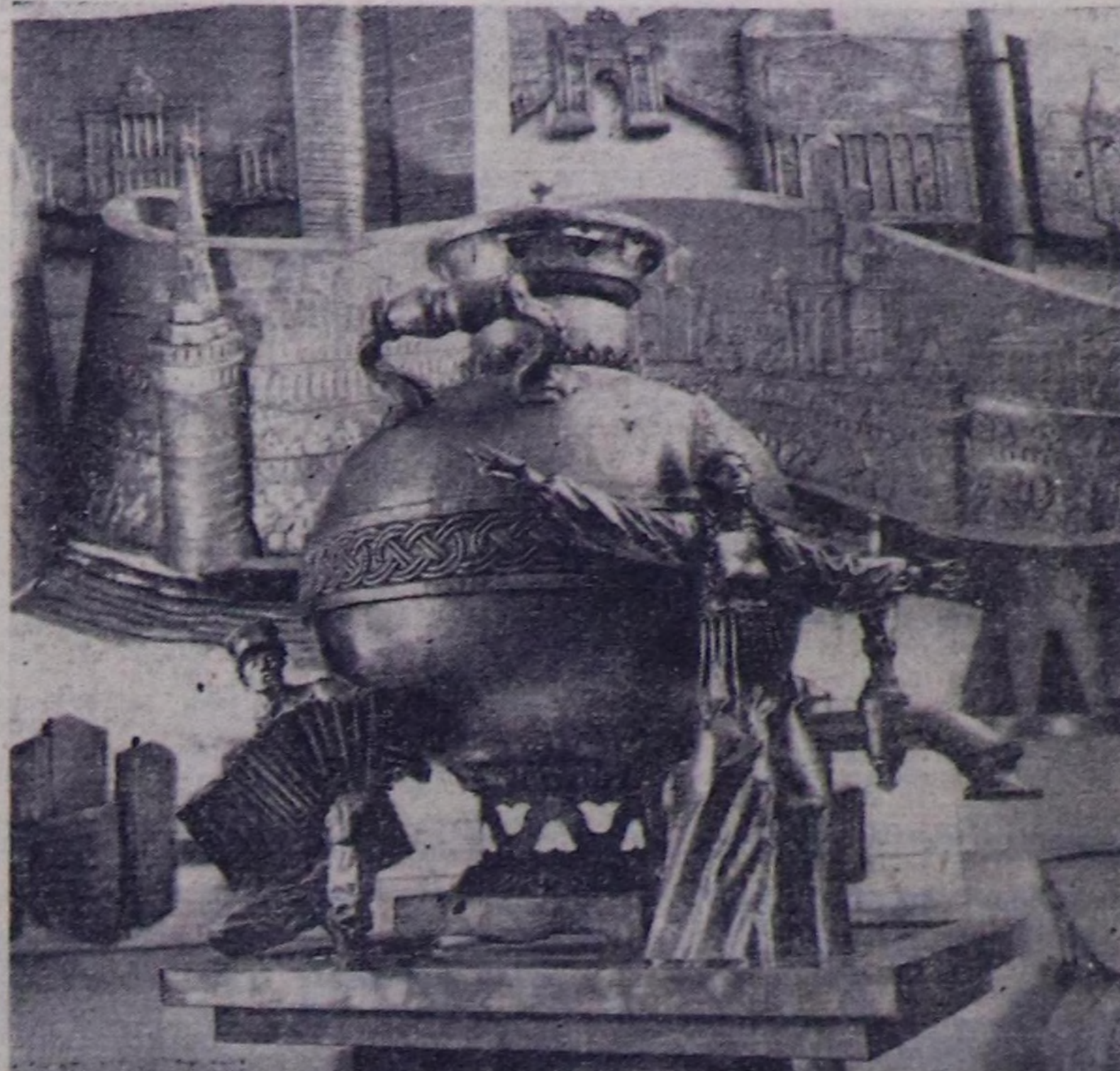
Шокар-торга акымтанар ченинен ала-ла, эртердир ажыдан эргенон мындыр, Ол дой-доурактан мыйрап алган, конгулууд анысига апарган, конгулуур идерге-ле оозу икит хун караганга доран чыптып-тур калып турган. Ажыла-шы-ди баасарылар амак-даа тег-панде алгы конгулуудун аны-сын дой-доурактан-биле аар-гынаш бичи эт кылдыр тар-дылган атырлар. Ам оларымч коргар чүен чо.

Көжө баасарылар ажымдп доозун алган, арга-эеминге аны туудуп, алган-боргоен мырыш ирманын ошурда, ду-за чедирин, бунч кылааны кызыл калаалык, тараш шо-кар-торга анысн ову дил-паян, бо укуж көп-тур. Кон-гулууд хос анысн конугт тургалы борчан, тыраалын ка-лып торга магадан көргөн, баасарыларын маастан:

— Маастан тымыш-даа, уран-шөмөр-дир, куншакы-тантар-дыр ошор! Мей-не ин-диге чүвөгө катышкан ол по-рой-дыр мен. Эр-кейлер! А-ны ошүт төрү, олшөйчү кур-танар, аныктыг анык-пактыр буаурун, арга-эемликке аны туудуп кылаштыр!—деп, алган-боргоен, укуж чорун барып-тыр оо.

К. АРАКЧА.

Уелерни холбаштырган

МОСКВА. Сураглыг совет скульптор, РСФСР-ин алдарлыг чурукчуу Юрий Владимирович Александров музей-хоорай Всузлаада турисчи ол комплети наастал-шымээрин дооскан.

Чурукчу болууну амылдарын улусчу элестун улгазын барымдаалап кылган. «Куу-назын», «Бва-тамы», «Русалка», «Хуулгазын» болгаш өси-даа тоолдарын маалыларын чогаалычы амылыга амыл-лаан, Эрте-бурунгу хоорайда тургускан

«Уе» деп скульптурлук композиция классиктиг стиль-биле органиктиг холбашан, Ю. В. Александров аныг уоде «Орус халгашына деп честен кылган композицияны дооскан. Оң-биле мылг ресторанның залдарын наастаар.

ЧУРУНГА: «Орус халгашыны» деп композицияда «хоорай самовары». В. ВЕЛИКИЯНИННИЦ фотоу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

БАЖЫН ЧЕМПИОН КЛАСС

ЭЭЛЕРИНГЕ СУМЕ

Соодукчуну турар тери — уууур өрөөндө аныг болур, чүге дөргө, өртөн аргучу шымзон кээп турар болгай.

Соодукчуну ажыдаар мек-апын ханага чыгыр сал-бас, чүге дөргө, агаар мынар достуг кирип турар болур ужуруду.

Соодукчуну электри чет-кызылден адырган, айма бир улаапан эвез чүн тур-нар. Дөң доштарын эргасөөн, сугу төп кааптынар.

Соодукчуну арыган доос-кан, эжин ажыкка тургузуп агаарлаштынар.

Пинти ашталга үндөнд соодукчуну халаанын сон-гу кезонде эогиленек келек-терин аштан-чулгуурун ула-нар. Оон богуи бок соодук-чуну чүзү-биле аштан-даа болур.

Соодукчуга чен аймаан канчаар салгыр! Соок чеге доурун каан ченинери салыр. Доурукчуну дуунуге шаан-назын ханага чыгыр сал-бас, чүге дөргө, агаар мынар доурун каар, ову адырын тур-ган доурукчуну үрөй каап-тыр болур.

Соодукчуну эи үстүнде соок өрөөнге алыг болган балыкты ораган сугар, чүге дөргө, оон чыды өске чег-нерге тарай бери болур. Сар-же биле быштак өске чег-нерин чыдын сымрип аламы-чал түве төдөдө, оларын мак-шып каар. Погаалары сугар-да (ошү баштыг чен каан ту-рар) баса чыкис аймаан са-дырда соодукчуну эи адык-калдын ажыглаар. Хле со-одукчу иштине кан-даа бо-лука каа бербес, чүдө ошү ораан каар херек. Соодукчу-та чыган кат-чине аймык ка-дып кургаванан база аларга өске чегнерин чыды сине берберин дөр болза, оларын дуглагып сакпынарга, нана-гы ак-демир саваларга каа-галдар.

Соодукчуну чуур чыгында мити электри четкызылден адымын кааптынар. «Работнич» журналдан.

Чадананың № 3 орту-мак шолоалының эвөрени-чилери (удуртучу башкы-чыгир спорт мастеринг кан-дидат М. В. Борбай-сои) Сут-Хөлдү уйаш амыл-агыи чериниң унуштер өстүрөр плантацияның бе-ла че-дип кээр доктанам аалчы-лар. Олар плантацияга өзүп турар унуштерин амыл-агалын бүгү талагы эвөренип көрүп турарлар. Эвөреничилер унуштерин сонуурган эвөренишкан, келер үениң савоодатары болур күзелин база илер-гекеп турарлар.

Удуртучу башкы М. Бор-бай-содуу чугалы-биле алырга, эвөреничилер Сут-Хөлдү делгемининг бол-гаш Хемичи хемичи уунуга туристтер чоруп турган хай солун чуулдарын билген-мер.

Михаил Васильевичиниң удуртуп турар илазы рай-он шкелаларының бүгү клас-сарынын арызын чыдып эртин турар маргылаазы-нын тилмачини. Ичанганш ук класс туризм талагы-биле дерт дөңгөрү район чемпиону атты ээлеп турар.

О. БОРАШ.

Реданторнун оралакчымы К. Е. САТ

СЕНТЯБРЬ 24-ТЕ «НАВИГАТОР»: «Музды» фильмдер чымдымы» 0,30 «Прокаженная» 11,00, 12,55, 14,50, 16,45, 18,40, 20,30 ша-ктарда.

«ПНОНЕР»: «Муң чедимче чок чорук болган чыгыс че-димче» 9,15, 10,45, 12,15, 13,45 «Каргыс пагалда калдырган» 15,15, 17,00, 19,15, 21,00 ша-ктарда.

«ВОСТОК»: «Вий» 11,00, 13,00, 15,00, «Улуг чарычтар» 17,00, 20,00 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Картуш» 15,00, 16,30, 18,40, 20,30 ша-ктарда.

СЕНТЯБРЬ 25-ТЕ «НАВИГАТОР»: «Незела бу-лууде кула дукурер» 10,00, 11,45, 13,30, 15,15, 17,00, 18,45, 20,30 шактарда. «ПНОНЕР»: «Муздычымды» 9,40, 11,10, «Игала, уруг» 11,10, 12,40, «Прокаженная» 12,50, 14,30, 20,15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Муң чедимче чок чорук болган чыгыс че-димче» 15,00, «Каргыс пагалда калдырган» 16,50, 18,40, 20,30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Вий» 15,00, 16,50, 18,40, 20,30 шактарда.

Ууун сарыг дыйтарам, чы-да дег иштетер баштыг шы-варыг, чоуду кара поштерга-дег тайга өзенине иш шо-кар-торга болган ийи баас-арыг кожадар боон турттан турган ужу-дыр эвез бе. Ийн шокар-торганын туртталгазы доктамаал: олар кыккан-лаа, чалын-даа өскөр көжүн че-ртыш, а чадгыс ол-за өзе-нише турар. Төрүтүшөгө, өскөн чери-даа ол. Ийчаар-ла турум чурттай чычогон кал-ган. Кыштын согуни-да, чай-дын ичин-ла тоокас, өзенниң кургат сыраан ишн хаяк-биле үтөй соктан турган, оон чон дөш чымыл, эптиг конгу-дуу кылган, оон иштине чым-чак сиегн, коюг өнөк дүк чып, магады ун кызып адыр. Оларымч оран-турдаа ол.

А демги торгалар-ла кылдыр амык дөргө, шыгы-чак өк. Кыш дөш дөшөн, аргамыч ийикти хоракы куртардан намылан эминээр «санитар-лар» ол. Ол-да торгалар-биле кожа-хөдөб чурттан турган баас-арыг дөргө бичи мушаштар демги өвөге чүдө азын көстүп кээр. Олар аңаа чалышп, кууш соок дүжөр бетинде, чымыл орашканы укуж чоруй баар. Баасарылар база-да ол өзенге төртүтүгө, аңаа өскөн. Олар өскөн өзенине ачы-дуулап, чалып арга-мылтып, ол-за иштенин өнөк-бүрү торак-каны куртачык чыттарар. Ийчаалык ол «тур» чурт-талыларын турум оран-тур-даа чок.

Бар-ла чей өзенине демги баасарылар чер-чуртууга өзүп чалып келгеш көрөсө, мурунда уя кылып алган чурттай курган шыккан ий-канын хат-шуурга укуж шыккан болган. Баасарыларын бирөөн ошурда «шыл-чип» чык-чып кылдыр муштагып эткен: — Хокуй! Шыканын чар-сегиниң, ирөм! Бистен дуза алдым дег. Бунданын кат-сактыг карбанадын чыдыр. Хайтыг хатты, Халы болду-дур. Уя чок ам канчаар бес? Амы-тодуу кааа өстүрөр, ах-бот кааа чурттар чүдө?

Баасарылар немере-чагалк дөшөн, ол-за укуж чорашп, өзеннин турум чуртагызы шокар-торгага дуза берип-тирер эвез бе.

Баасарыларын чадып ба-раанын ийик чалаалык, ча-рын шокар-торга доран-на өскерин каан. Торга ийн халам-биле ишн төрөөренин соктан, дөңдөн дескен кур-туу дөшөгө кула-биле дим-чиздеп, «смай-смай» кыл-дыр эжин ошур, баасарылар-дын айтырын-тыр: — Чон мушаргай-дептергей

Уран чүүу уламчезиниң сургууу Анаголай МОНГУШ-ТЭН «Күстүн тымыжы» деп этюду.

Бурунгу Новгородтун ус-шеверлери

ХИ вектин ус-шеверлар мастерскаяны Новгород хооронинг археологтары тышан. Дубошн казылгышынын районуга эртедеинерин кезелгенине бурунгу ус-шеверлерин хай эт-херекселери болган херексе ийикни каастаыр чүүдөрө тышалан. Археологты экспедицияныин удуртукчу, МКУ-нун профессоры Ийиниң СЭТА-ны корреспондентизиге даяр-каны-биле алырга, арте-бурунгу ус-шеверлерин амыл-агымы моок мурунда-ла бажытыр турар.

Эргим номчуклар! «ШЫН» солунну чагыдып алыңар! Чыдаа чагыдылганың өртээ 6 рубль.

Шак-ла индиг мастерскаялар бар-иин салгалдык ус-ше-верлериниң чуртталгазын иштине аныг-аныг чөлдөге көкүп турган ээм шууг-зынч турганнар. А Новгород доо-райныч чаныша казылгышынды тышылган эт-херекселерин ус-шеверлер чү чүс чыл-дургунаа амылган келгенер. Новгородка достуге ус-шеверлерин уран мергелин сал-галдык салгалда дамчыдып келген боор деп эртедеинер са-пып турар. Новгород. И. СИДОРОВ.

«АГИТАТОРНУ БЛОКНОДУНГА» чагылганы «Союзпечать» салбырлары, хей-ниги бажыкчылар хулээн ап эгелээр. Чылда чагыдыр өртээ «Блокноттун» хемчээ-ли улгатканыннан 72 көпөск болур.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Тыма АССР-иниң Министрлер Чогуулааның Ном үндүрөр чер, полиграфия болган ном саданын талга-биле аргалашкан типография (Кызыл, Шетинки болган Кравченко кудумчуу, бажык № 1).

СЕНТЯБРЬ 24-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН 10.00—«Уе», Информастыг программа.

10.35—«Зарядкага чыккалм, кар!»

10.55—Тадийн радио болган телевидениениң «Уулаш» дээр ири-хөтүм анысбаның көчөртү.

11.30—«Будильник».

12.00—«Совет Эмелениге бар-лаан боюн түр мейл».

13.00—«Төөл алдан келген. «Оуш чөп» Кашей».

Уран-чечен фильм. 14.30—«Көдөге даямдыг-ла».

«СЭТА» ТК-нын кино (1978 ч.) Илануунун шаштыраары — амы-дыралга.

15.30—«Музыкалыг аныска, Дамчылганы Э. Бе-алева чорудар».

16.00—Театр шиван. А. И. Островский — «Таланты-лар болган сонуургак көрүкчүлөр». Москва, ийн Ва. Малювиниң аттыг үзөгөриг театр-нын фильм-шывы.

18.30—«Богуи—Машина» кы-лысчыларын хууа. Мал амылыга болган мал чөмү бүүдөрөгө машина тудуушу ми-вистри К. И. Болжактыг туугазы.

18.45—«Силерниң чагаалары, дар-биле». Машина кы-лысчыларын хууниң муамкалыг программа.

19.30—«Медальер».

19.45—«Делегей байдалы».

20.15—«Даяг» удуруу-биле балыкты канчаар гутка-лыг. Музфильм.

20.30—«Кыш» аны-торуктары. Ийн кыштын. Дамчы-дылганы Ю. А. Сенке-вич чорудар.

21.30—«Талаастың тымыжы». Документалдык теле-фильмин башталгы көргүзүп, «Челси» чыл-дарыны Америкалыг деп аныккан Н. Г. фильм. Антору—В. С. Зорин.

22.30—«Уе», Информастыг программа.

23.00—«Силерге, куданың амыл-шылчылары», Кон-перт.

23.30—00.30—«Д. Шостакович — композитор болган хамалты. Төгөндө» — медальер.

СЕНТЯБРЬ 25-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН 10.00—«Уе», Информастыг программа.

10.35—Эртенги гимнастика.

10.55—Музфильмдер про-граммасы: «Корчука», «Адыр манал».

11.25—Урууларга фильм. «Өр-теги өскөр». Уран-чеч-ен телефильм.

12.50—«Кино аны-чоруктар кылау». Дамчылганы Ю. А. Сенкевич чору-лар.

13.50—16.00—Чалсар.

16.00—«Көдөге амыл-хуше-ри». Информастыг про-граммасы: «Шлакхованың оруу-биле», «Орус хөндөр».

16.30—Арменияның талканың курунун ууус анысбаның концерт.

17.15—«Авынның шолоалы».

Дамчылганы медаль-ер эртемериниң докто-ру, профессор Н. А. Тюр-ин чорудар.

КЫЗЫЛДАН 17.45—«Гелекшээр».

18.00—«Челси», Дамчылда.

18.30—«Гелекшээр».

МОСКВАДАН 18.45—«Уншү чыл—шалакты чыла». «Ажыктыг чорук-туу тургустунга кезек-тер». Эстонияның КИИ ТК-ның бажы секретары К. Г. Бажы дамы-дылгага кирер.

19.30—«Медальер».

19.40—«Уаустан алыгалары».

20.05—Кургуениң «Ег. Ва-тангыр аттыг үзөгөриг» театрының фильм-шывы-ниң башталгы көрү-дү; «Ноода чай».

22.30—«Уе», Информастыг программа.

23.00—Гандбол талкы-биле дөңдөн мергандык.

ССРЭ-ниң шивиндег коммандан — ГДР-ниң шивиндег комманды. Вильямстан дамчыла-та.

23.30—Д. Шостакович—«Ми-пелындаже Брюлар-ротиниң шудасторго оркестр-биле бекса сөн-чак».

00.20—00.35—«Бартоуш» орту-аудун тооду. Эртен-тайыбарладыг фильм.

Копленде — медальер. ИЙНИҢ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН 17.45—«Опеланың көпөстөдө-дөктөрүнүн СЭТА-ның адырныг спорт масте-ры В. М. Абалков-биле укжарышыны.

КЫЗЫЛДАН 18.45—Чараадтар.

18.50—(19.20)—«Техниктиг ин-формацияны нестө-лөр», Дамчылыгы.

Тираж 17531. Чалгы 3687.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ИЙЕР

ТС—01065.